

ולא נרתע מעמוד בראש התובעים סנקציות נגד איטליה, בימי מלחמת חבש. את הפתרון היחידי ראה בנש בשתופה של ברית המועצות בגוש האנטי-גרמני. רב היה חלקו בהכנסת רוסיה לתוך חבר הלאומים וביצירת הברית בין צרפת לרוסיה ובין רוסיה לבין צ'כוסלובקיה. החל מ־1937 גברה באגף הימני של המפלגה האגררית הנטיה לפשרה עם גרמניה, אולם ידה של המסורת הדמוקרטית היתה עדיין על העליונה. רק כשנתברר בימי מינכן, כי אין עוד להחזיק בהנחה היסודית של מדיניות החוץ הצ'כוסלובקית, בהנחה, כי המדינות האנטי-פאשיסטיות תעמודנה בהתחייבויותיהן ולא תבגודנה בבני בריתן, — נצחו בקרב האגרריים כצדדי הפשרה. בנש היה גם אז מוכן למלחמה, מתוך נאמנות לעקרונות עמו ומתוך אמונה, כי המופת הצ'כי יביא לידי שנוי הקו הפוליטי בצרפת ובאנגליה — וע"י כך גם בברית-המועצות. אולם ברגע זה נתקל במרד גלוי של רוב האגרריים ושל האופוזיציה הקאתולית בסלובקיה ונאלץ להכנע.

הצ'כים שאפו להתקרבות עם ברית המועצות אולם למדינאים הצ'כים היה נהיר תמיד, כי שום ברית לא תהיה אפקטיבית, אם המדינה לא תוכל לסמוך קודם כל על כוחה הצבאי העצמאי. טובי המדינה, ובראשם הנשיא, והומניסט מסריק, הקדישו עמל ומרץ רב להקמת הצבא החדש ולשמירה על כוחו. הצבא היה מושתת על שרות חובה לכל האזרחים. תקופת השרות הפעיל היתה שנתיים (אמנם היו שנים, שבהן הופחתה תקופת השרות לשנה וחצי ואף ל־14 חדשים*); זכויות היתר לגומרי בתי ספר תיכוניים בוטלו (כידוע, היתה באוסטריה-הונגריה תקופת השרות הפעיל שלוש שנים, אך לגומרי בתי ספר תיכוניים — רק שנה אחת). הצבא החדש קיבל, כמובן, ירושה מסוימת מהצבא האוסטרי, גם בחבר הקצינים, וגם במושגים, אך דוגמת ארגונו ופיקודו היתה זו של הצבא הצרפתי. מאז הקמת הרפובליקה פעלה בצ'כוסלובקיה משלחת צבאית צרפתית, אשר בראשה עמדו בין השאר הגנרלים מיטלהאוזר ופושה, ומשלחת זו עמדה במגע מתמיד ומהדוק עם המפקדה הראשית ועם המיניסטריון להגנה הלאומית.

בחבר הקצינים היוו הקצינים האוסטרים לשעבר, צ'כים ואף גרמנים, חלק קטן בערך. רוב הקצינים נבחר מאנשי הגדודים ומהדור הצעיר, אשר קיבל את השכלתו באקדמיות הצבאיות הצ'כיות. בחבר הקצינים הפעילים היה חלקם של המעוטים הלאומיים קטן, כי האקדמיות היו בנויות על הוראה בלשון הצ'כית בלבד. שונה במידת-מה היה המצב לגבי קציני-המלואים. בראש הצבא עמד — תוך מהנשיא, שהיה בתוקף משרתו המצביא הראשי — הגנרל-אינספקטור. בתפקיד זה שימש תחילה המשורר הצ'כי י. ס. מאחאר, מי שהיה מראשי ה"מפיה", ואחרי הסתלקותו — הגנרל סירובי, ממנהיגי הלגיון הצ'כי ברוסיה.

הצבא הצ'כי שמר על אופיו הדימוקרטי. היחסים בין הקצינים לבין הטוראים היו הדוקים, הצבא היה עממי ולא שאף אף פעם להוות גורם פוליטי. בכון זה פעלה קודם כל המסורת הליגיונרית. הליגיונרים לא שכחו, כי העם הצ'כי השיג את עצמאותו רק הודות * הארכתה המחודשת של תקופת השרות, שבאה באמצע שנות השלושים, נבעה משלושה גורמים: הצורך באימון ממושך יותר בשביל צבא החולש על ציוד מודרני מורכב; ההכרח בחיל-קבע רב יותר, נוכח הסכנה הגוברת מצד גרמניה; בוא "שנות-הבצורת" לכוח-האדם המתגייס מדי שנה בשנה — עקב מעוט הילודה בשנות מלחמת העולם הקודמת, 1915—1919, — והקושי, משום כך, לקיים את שורות הצבא בהרכבן ההכרחי. — המערכת.

לנצחון הדימוקרטיה וכי הוא יוכל לשמור על עצמאותו כל עוד לא תפגע ולא תבוטל הדימוקרטיה בעולם ובמדינה.

המדינה הכירה תודה לאנשי הגדודים. הם היו חלק מכריע בחבר הקצינים החדש, היו להם זכויות בכורה לקבלתם למנגנון המדיני החדש, במפעל ההתישבות הגדול הכרוך ברפורמה האגררית, בעסקי המונופולין השונים של המדינה (ממכר טבק, קונצסיות למשקאות וכו'). בצורת המדינה נוצר בנק הלגיונרים, אשר נהפך לכלי־שרת פיננסי חשוב, לשם קידום קואופרטיבים שונים.

אמנם אנשי הגדודים לא ניסו אף פעם להוות גורם פוליטי הבא במקומן של המפלגות, אך בתור ארגון בעל משקל מוסרי רב היוו גורם פוליטי לא מבוטל — וגורם פוליטי זה היה מעמודי התווך של המשטר הדימוקרטי. אולי היה זה הארגון היחידי של חיילים משוחררים באירופה שלא נתפס לריאקציה, אלא היה מנושאי הקדמה. בשנות 26-1925 נוצרה אמנם גם בעדת הלגיונרים אופוזיציה ימנית, בראשותו של הגנרל גידה, אך הרוב המכריע דחה את הרכה של האופוזיציה, אשר פרשה מ"עדת הלגיונרים" ויצרה ארגון פאשיסטי. הרוב נשאר נאמן למדיניותם של מסריק ובנש, לרעיונות הדמוקרטיה, הקידמה הסוציאלית וההבנה ההדדית בין אומות הרפובליקה. עתון הלגיונרים Narodni osvobozeni אשר בראשו עמד ד"ר סיכראוה, שימש בימים הטרופים של שנת 1938 שופר הדימוקרטיה, הקידמה והקומיות הלאומית גם יחד.

אפי נפחות דימוקרטי היה אמנם לג'נדרמריה, הכפופה למיניסטריון הפנים, שהיה כמעט בכל שנות קיומה של המדינה בידי המפלגה האגררית, גם הרמה התרבותית של הג'נדרמריה נפלה בהרבה מרמת הצבא, ולעתים תכופות היתה היא אבן נגף בהשלטת יחסי שלום והבנה, הן בין העמים השונים, הן בין המעמדות השונים; ביחוד ניכרו הדברים במוזררה של המדינה, באזוריה המפגרים יותר.

המשטר הצ'כוסלובקי בודאי שלא היה נקי ממגרעות ושגיאות. תקופה של עשרים שנה לא הספיקה כדי לצרף את העם מכל סיגי העבדות בת שלוש מאות שנה, והריאקציה הגוברת יהלכת בארצות השכנות השפיעה גם על ההתפתחות הפוליטית של העם הצ'כי. שאלי המעוטים הלאומיים לא מצאה פתרון ממשי. התפתחות הביורוקרטיה לא תמיד הלמה את צרכי העם. אך למרות כל המגרעות הצליח העם הצ'כוסלובקי לבנות מדינה, אשר ברמתה הסוציאלית, התרבותית והמוסרית עלתה על רבות ממדינות אירופה.

מדינה זו הופקרה על ידי ידידיה, שקו להציל על ידי הקרבתה את שלומם ואת בטחונם להם. במשבר 1938 היה כל העם הצ'כי מוכן ומזומן למלחמה, אף אם ידע, כי יוטל עליו תפקיד שהוא למעלה מכוחו, כי הוא עזול להקריב את חייו בניו ואת ארצו למען אירופה ולמען האנושיות. לא ניתן לעם זה ללחום את מלחמתו. בגידת בני הברית במינכן פרקה ממנו את נשקו. אולם כאשר נוכח העולם לדעת, כי לא יאכל את פירות ההסכם של מינכן, כאשר פרצה המלחמה למרות כל נסיונות הפיוס, נטלה ההגירה הצ'כית מחדש את הנשק בידיה והעם הצ'כי במולדתו המשועבדת קיבל על עצמו את תפקיד החבלה וההכשלה מבפנים. בזכות עמדתו בקרב ובזכות ההתנגדות הפסיבית בסדנאות ובבתי־החרושת עוד ירכוש עם זה מחדש את חירותו ויבנה את הרפובליקה החדשה על אשיות מתוקנים.

המלחמה על הלגיונות

(שילובי קטעים מתוך ספרו «Weltrevolution»)

אחרי המושבה הצ'כית בפאריס, שהופיעה לראשונה, הגישו הצ'כים שבמוסקוה (ברביעי באוגוסט 1914) לממשלה הצעה להקים לגיון צ'כוסלובקי; הדבר היה יום אחד לפני שאוסטריה הכריזה מלחמה על רוסיה. בסוף אוגוסט החל הלגיון הצ'כוסלובקי להתארגן. בסוף אוקטובר נחלצה ה"דרוז'ינה" — שם שנתאזרה בלגיון ה"רוסי" — לחזית.

השלטונות אישרו לצ'כים שברוסיה, בתור אזרחי-מדינה רוסיים, את דבר הקמת הדרוז'ינה, שהיוותה חלק של הצבא הרוסי; אולם משהתחילו לבוא אליה גם שבויים, קם אי-שיון פוליטי בין חברי הדרוז'ינה, שהיו אז יום רוסיים, ובין אנשינו אנו. קצינים רבים חיו דעתם נגד האזרחים הבלתי-רוסיים. אולם לאחר ההתגברות על הקשיים שמצד השלטונות, אושר גיוסם של שבויים "מהימנים", והללו היו עד מהרה את הרוב.

ה"דרוז'ינה החדשה" קמה בראשית 1915 ליד טרנופול עם כניסתם של שבויים. הממשלה דרשה, שהשבויים יגישו בקשות לקבל נתינות רוסית, ושחבר הקצינים יהיה מורכב מרוסים, לפחות בשליש.

הממשלה שאפה לרכוש מבין אנשינו צבא רוסי נאמן; מלבד זאת קבעו שלטונות הצבא, וביחוד המטה הראשי, כבר בהתחלה תפקיד בלתי צבאי, אלא פוליטי, בשביל הדרוז'ינה. עם כיבוש אוסטריה צריכה היתה הדרוז'ינה להיות קורפוס של תעמלנים, אשר יקל על הרוסים את דבר הכיבוש בקרב התושבים. האופי הבלתי צבאי של הדרוז'ינה נחתם באופן רשמי גם ע"י זה, שלא תבעו ממנה אותה המשמעת כמו מן הצבא; היא נתבעה למשמעת רק כדי יכולת להגיע בסדר למקום המיועד לה לפעולת-התעמולה.

התפתחות הענינים היא שגרמה לכך, שהדרוז'ינה שימשה למטרות של ריכוז אינפורמציה צבאית והשגתה; הדבר בא בהשפעת זריותם, השכלתם וידיעת הלשונות של בחוריהם. על אף התנגדותם של שלטונות הצבא ושל קצינים רוסיים רבים, רכשו להם חברי הדרוז'ינה את אהדתם של רדקו דמיטרוב*, ברוסילוב ומפקדים אחרים וקיימו בידם את השירות האמורי מובן מאליו, שהדרוז'ינה נתפזרה ע"י כך לחזית ארוכה ולא יכלה להתבלט כיחידה שלמה.

לא אבוא לתאר את הסבל של החיילים הצ'כים הראשונים שלנו, אף לא את הזלזול והאכזבות מצד הרוסים וגם מצד הצ'כים, שנתנסו בהם. אולם הם החזיקו מעמד ולא אבה להם הרגשתם הסלבית ואף לא אהדתם לרוסים, וראשית כל לחייל-האכר הרוסי. לעומת זה התייחסו בספקנות לקצינים הרוסים.

הממשלה הרוסית ושלטונות הצבא לא איוו צבא צ'כוסלובקי ניכר. מתוך הכל הזכור כי שלטונות-הצבא לא רצו במבנה-צבא גדול מחיילים זרים. אף על פי כן עלה הדבר ליצון מן הדרוז'ינה, בינואר 1916, גדוד קלעים צ'כוסלובקי ולהשיג במאי את הרשיון להקים בריגדה. אמנם הדבר היה קיים לפי השם בלבד, כי מספר האנשים היה זעום. אולם היה בו

* גנרל בולגרי נודע, אשר הצטרף, במלחמת העולם, אל צד הרוסים, ופקד על ארמיה בצבא הרוסי. — המערכת.

משום התחלה. באותו הזמן כבר היה סטפניק ברוסיה וסייע בהשפעתו להתרחבותה של הדרוז'ינה הראשונה, שלא היתה לפי שעה אלא התרחבות רשמית. באוקטובר אף ניתן רשיון ליצירת דיביזיה, אולם רשיון זה ניטל מיד.

המושבה שלנו שהתארגנה עוד במוקדם (מאז 11 במרץ 1915) בתור „הברית הצ'כית“ טפלה באהבה ובהתלהבות בהקמת הדרוז'ינה. מכל צד היתה נכונות-הקרבה רבה. הצ'כים שבקרב ספלו בדאגה, לאחר הקרב של זבורוב, ככל מה שבידם, בפצועים ובחולים.

באופן אישי ידעתי להעלים עין משוני הדעות הפוליטיות ובאתי במשא ומתן עם בני ארצי השמרנים; אולם לא יכולתי שלא לראות, כי לרבים מהם חסרה תפיסה פוליטית, וכי לא גילו שום הבנה צבאית. ה„ברית“ היתה התאגדות רוסית (מורכבת מאזרחים רוסים) ונאמנה לממשלה, ולפיכך סיגלה אף היא לעצמה את ההשקפה הרשמית על תפקידה התעמולתי של הדרוז'ינה; מנהיגיה הסתפקו בצבא קטן גם מתוך חרדה, שמא תפסיד האומה במלחמה את אזרחיה בעתיד. רבים הסתפקו בסמליות צבאית (חנוכת דגלים וכו') והתנהגו, בדרך כלל, בצורה בלתי צבאית ביותר. רבים גם חשבו ומצאו הגדרות מופלאות ומוזרות, מה ואיך צריך להיות החייל הצ'כי האמיתי, ועוד משחקי נערוזת כאלה.

חלוקי דעות הופיעו בין הצ'כים שבפטרבורג ובקירוב, ואחרי כן — בקירוב גופא; כאן נוצרה „התאחדות צ'כוסלובקית“ מוזרה, אשר התקיפה את ה„ברית“ והלשינה על הכז — וביחוד עלי ועל ה„מערביות“ שלי, כביכול. הקובלנות וההלשנות, הכזבים והשקרים הופנו אל שלטונות הצבא ומשרדי המיניסטריונים; המהוגנים שבין אנשי-הצבא (הגנרל אלכסייב בעצמו) התייחסו לכך בשאט נפש, אולם אצל רבים, וגם במיניסטריון לעניני חוץ, מצאו הדברים אופן קשבת.

איי-הבהירות ששלטה אצל אנשינו בנוגע לזה מה עליהם בעצם לרצות, וכן החיכוכים הבלתי נעימים, דחו את הרוסים. למען האמת עלי לומר, כי לעתים קרובות תמה הייתי על מידת הסבלנות הרבה שגילו לגבי אנשינו. בינואר 1915 הגיש ד"ר וונדרק למיניסטריוני החוץ והצבא, בשם אנשי קירוב, הצעה להקים צבא צ'כי.

לא היתה כאן השאיפה לצבא גדול, — דיביזיה אחת לכל היותר; אולם על הצבא הזה היה ליטול חלק בכיבושה של סלובקיה, שצריכה היתה להוות חלק של המדינה הצ'כית בעתיד.

גילויי תמימות פוליטית אלה לא מצאו כמובן אופן קשבת אצל הצבא והמיניסטריונים. משיך הכריז המיניסטר לעניני פנים (מקלקוב), במאי, בהודעה מפורשת, כי לבקשות מסוג זה לא יושם לב.

לתאור דמותה של ההצעה יצוין עוד, שנכללה בה גם ההודעה, כי קצינים אוסטרים, גם יהיו צ'כים, לא יתקבלו לצבא; ובעיות מיותרות כאלו ובדומה להן נידונו במושבתנו עוד ערות רבה: קצינים רבים שבאו לדרוז'ינה, ואחרי כן לברייגדה, נפגעו פגיעה מסרית מולד מובן המלה, ע"י „בעלי ההצעות“ מקרב האזרחים. מתוך שאיפה לצבא אידיאלי ממש, דמוקרטי וחדור רוח אחוה, הופיעו תכניות שנסתיימו בפלפולי סרק על תכונותיו וחייל האמיתי שלנו.

ורכבות פנימיים. אני מתעכב על תולדותיו של הלגיון הסרבי רק במידה שהדבר מבהיר את ההבדל ביחסה של רוסיה הרשמית לגבינו ולגבי הסרבים; אף על פי כן הריני משתמש בהזדמנות זו על מנת להעלות מתוך הכרת תודה את זכרם של קצינינו וחיילינו, שהקריבו את חייהם על מישורי דוברוג'ה למען החופש הכללי ולמען סרביה. בראשית שנת 1917 (באפריל) שוחררו אנשינו על ידי הפיקוד הסרבי מהלגיון וחזרו לקיוב, כדי להצטרף לצבא שלנו.

מספרים בדיחה על דבר הקיסר יוסף, כיצד הסביר לו מפקד של מבצר אחד במאה נימוקים מפני מה לא קידם את בואו ביריות-ברכה; הנימוק האחרון היה — חוסר אבק-שריפה. בדומה לזה, היה מצבם של שלטונות-הצבא הרוסיים ביחסם כלפי. היו להם כל מיני הסברות, סיבות והשתמשויות, כפי שהגדרתי אותם על פי דבריהם הם, אולם הם לא אמרו לי את זה שהוברר לי רק לאחר המהפכה הבולשביסטית: כי השלטונות הצבאיים והאזרחיים המנהלים החליטו באורח רשמי עוד ב־1915 שלא להקים את הצבא הצ'כי. דבר זה הוברר לי, כאמור, רק לאחר ההפיכה הבולשביסטית. ידיעה על כך מסר לי הנספח הצבאי הסרבי לונטקביץ.

* *

הוברר לי מפני מה לא נתקיימו הבטחותיו של הצאר, ומפני מה לא התאים לתכניתנו התקנון להקמת הצבא, שניתן לבסוף. מוינה הגיעו אלי ידיעות מוסמכות, ששם ידעו על דחיותיהם והתנגדותם של השלטונות הרוסיים ושמחו על כך מאד. השנויים והמספר הרב של הרשויות הכבידו בהרבה על פעולתנו הצבאית. מיניסטריון הצבא, המטה הכללי, וכן המיניסטריון לענייני חוץ ומועצת המיניסטרים — בפטרבורג; המפקדה הראשית במוהילב; שלטונות הגליל הקיובי — בקיוב; השפעה היתה גם למפקד העליון, וגם למפקדו ולמטאוו של קירפוס-הצבא שאליו צורפו יחידותינו. היתה זו עליה לרגל מתמדת מהכא להתם.

* *

עזרה בשפע הציגו לי צירי מדינות הברית; כולם עזרו לנו וסעדו אותנו אצל השלטונות הרוסיים, כשצריכים היינו להשיג דברים פחותים יותר, וכן עמדו לימיננו הנספחים הצבאיים. שהיו מצויים כרגיל במוהילב.

יסודו והקמתו של "סניף" המועצה הלאומית הפרינאית הקלו על הפעולה; שכן נתבטלו רשויות שונות בעלי אופי של "לנדסמנשפט". תחילה קיימים היו ה"ברית" ה"התאחדות", ושתי ההסתדרויות טפלו בפעולה הצבאית; וליד ה"ברית" קם אח"כ ה"ועד הלאומי" מנאמני הממשלה הרוסית.

עם בואי לרוסיה הייתי, לפי סדרי הארגון שלנו, לראש הסניף. יתר סדר הוכנס בו, העבודה היתה לאחידה יותר, וע"י כך זכינו באימונם של הרוסים ושל באי-כוח מדינות ההסכמה. הרחבנו את סניף המועצה הלאומית וחלקנו את העבודה. עיקר פעולתנו וזאת מוקדשת, כמובן, לצבא ולגידולו; קשרי המכתבים עם השבויים, עם יחידים ועם מחנות שלמים — היו עצומים. חברי "הסניף", וכן קצינים וחיילים רבים, מוכרחים היו לבקר במחנות ולנהל את הגיוס. מיד הופיעו דאגות כספיות; הוגשמה תכנית "עתיקת-יומין" — הוכרו על מלזה לאומי.

לביצוע הטכני של יסוד צבאנו נתמנה ע"י הממשלה הגנרל צ'רבינקה, צ'כי לפי מוצאו. הוא היה מתווך מתאים בין הממשלה הרוסית לבין ה"ברית". מיד עם פרוץ המלחמה צורף לגליל הצבאי של קייב, ושם נמסרה לו הנהלת העניינים הצבאיים הצ'כיים; אחר כך, משפרסם